

TRENDOVI PROIZVODNJE ULJARICA U SFRJ

TRENDS IN PRODUCTION OF OIL SEEDS IN (SFR OF) YUGOSLAVIA

Z. Mustapić, B. Kunšten

IZVOD

U ovom su radu analizirani trendovi površina i proizvodnje glavnih uljarica u Jugoslaviji, kao i na nekim uzgojnim područjima. Površine pod sve tri uljarice kontinuirano padaju, iako se postižu stabilni prosječni prinosi. Nivo tehnologije društvenog sektora podjednak je zapadnoevropskom, ali su nejednaki uvjeti privređivanja, što ima nepovoljan utjecaj na zanimanje naših proizvođača i prerađivača uljarica.

ABSTRACT

In this paper the trends in the areas and production of the principle oil seeds in Yugoslavia, as well as in some farming areas, are analyzed. The areas under all three oil seeds are steadily decreasing, although the constant average yields are achieved. The level of technology in the socialist sector is similar to that in Western Europe but the economic conditions are not identical and that has negative effects on the interest of our oil seed producers and manufacturers.

UVOD I CILJ RADA

Cilj ovoga rada bio je analizirati proizvodnju triju glavnih uljarica u SFRJ roda 1989. i usporediti je s proteklih 10 godina proizvodnje.

Uspoređujući je s proizvodnjom prethodnih deset godina analizirani su trendovi i perspektiva ove proizvodnje, uz pokušaj da pružimo odgovore na osnovna pitanja da li ova proizvodnja raste, pada ili stagnira, zadovoljava li potrebe industrije ulja danas i da li će to biti sposobna učiniti sutra.

MATERIJAL I METODA RADA

Na temelju statističkih podataka o proizvodnji suncokreta, soje i uljane repice u našoj zemlji u posljednjih 10 godina, dana je detaljna analiza trendova. Proizvodnja spomenutih uljarica u 1989. godini posebno je analizirana i uspoređivana s prethodnim 10-godišnjim razdobljem u SFRJ i glavnim proizvodnim područjima u našoj zemlji.

REZULTATI I DISKUSIJA

Ukupna proizvodnja glavnih uljarica u Jugoslaviji iznosila je 1989. godine

688.000 tona,

što je osnova za proizvodnju

229.000 tona sirovog ulja i

353.000 tona sačme (graf 1, 2, 2a i 9).

Dakle, prošlogodišnja proizvodnja uljarica bila je nedovoljna za popunjavanje proizvodnih kapaciteta industrije ulja, nedovoljna za podmirenje potreba tržišta uljima i nedovoljna za podmirenje potreba stočarstva u sačmama.

Suncokret je požet sa površine od 204.000 ha, što je na razini 1988. god., ali za 35.000 ha više od 10-godišnjeg prosjeka. U prvi čas izgleda da je to povoljan razvoj proizvodnje, ali treba znati da su na 10-godišnji prosjek presudan utjecaj i male krizne godine suncokreta, od 1981. do 1985., vezano uz Phomopsis sp.

Niti trend proizvodnje (graf. 10) ne održava njeno stvarno stanje i perspektivu jer je još 1979. godine pod suncokretom bilo 259.000 ha oranica. Odmah slijedeće godine započeo je izraziti pad površina i proizvodnje, da bi od 1985. započeo polagani oporavak. No još se ni do danas nismo vratili na ono što smo imali već 1979. godine, na početku ovog promatranog perioda.

Uvođenjem novih hibrida suncokreta i efikasnim mjerama zaštite vratilo se povjerenje proizvođača u ovu kulturu, tako da su površine u toku tri godine porasle za 300% i gotovo dostigle površine iz 1979. godine. Umjesto da se nastavi očekivani pozitivni trend, površine pod suncokretom opet padaju za cca 20%. Dakako, razlozi nisu u sferi ekologije i tehnologije, jer su ostvareni prosječni prinosi od 2t/ha, što je na razini 10-godišnjeg prosjeka. Kao osnovni razlog takovih kretanja nameću se posve ekonomska pitanja, koja u cjelini određuju položaj i stanje agrara, pa tako i položaj proizvodnje i prerade uljarica.

Razmatrajući ponuđene, mjere agrarne politike ozbiljno sumnjamo da su one adekvatne da bi se povećalo zanimanje poljoprivrede za uzgoj industrijskog bilja, osobito uljarica.

Kada se tome dodaju uvjeti u kojima posluje industrija ulja, ne možemo s optimizmom gledati na budućnost domaće proizvodnje uljarica i ulja.

Proizvodnja soje (graf 11) bila je u naglom porastu u prvih pet godina promatranog razdoblja, da bi dosegla razinu od 100 do 110 tisuća hektara. Međutim, već u 1989. godini površine soje pale su na ispod 90 tisuća ha, tj. za oko 20%. I opet, razlog nije u podbačanju hektarskog prinosa, ili nekim dilemama oko tehnologije, već je do toga došlo zbog pada ekonomskog interesa za sojinu sačmu, osnovni proizvod prerade soje. S padom stočarstva pala je i proizvodnja soje.

I kod uljane repice (graf 12), proizvodnja bilježi stalni pad, i u odnosu na početak promatranog razdoblja i u odnosu na 1985., kada je požeto rekordnih 63.000 ha. U odnosu na 10-godišnji prosjek, u Jugoslaviji je lani požeto 11.000 ha manje (-25%), a u odnosu na 1985. površine su bile manje za 31000 ha (gotovo 100%).

Iako su prošlogodišnju proizvodnju uljane repice pratile vrlo nepovoljne vremenske prilike, uz intenzivan napad brojnih patogena, ipak je i u takovim uvjetima, ostvaren prosječan prinos od 2t/ha. Kod ove je kulture samo u jednoj godini (1982.) ostvaren prosječan prinos nešto manji od dvije tone po hektaru, a u ostalim godinama promatranog razdoblja kretao se od 2 do 2,5 t/ha. To upućuje na zaključak da ova kultura daje sigurnu i stabilnu proizvodnju, a da površine ipak padaju, opet zbog ekonomskih razloga.

Osvrnemo li se na proizvodnju uljarica po glavnim proizvodnim područjima, možemo uočiti slijedeće:

- na području Vojvodine došlo je u 1989. godini do značajnog pada površina soje (za 17.000 ha) u odnosu na 1988., ali je ipak ostvarena veća ukupna proizvodnja zrna zbog značajno većeg prosječnog prinosa (tab 1, graf 3 i 4). Proizvodnju ostalih dviju uljarica bila je u prošloj godini na gotovo istim površinama kao i 1988. godine. U odnosu na 10-godišnji prosjek porasla je proizvodnja suncokreta za 16.000 ha ili 46.000 tona, a kod ostale dvije uljarice smanjene su površine i proizvodnja: soje za 7.000 ha odnosno 2.000 tona, a uljane repice za 5.000 ha odnosno 11.000 tona;
- na području Hrvatske prošle je godine - 1989. - ostvarena nešto veća proizvodnja suncokret a i soje u odnosu na 10-godišnji prosjek, za dvije odnosno 11000 ha a manja proizvodnja uljane repice za tri tisuće hektara (tab. 2, graf 5 i 6).
- Međutim, zbog rekordnih prinosa suncokreta i soje (2,6 odnosno 2,7 t/ha) i osrednjih prinosa uljane repice ostvarena je u 1989. godini veća ukupna proizvodnja uljarskih sirovina za oko 10.000 tona u odnosu na 1988., te oko 33.000 tona sirovina više u odnosu na 10-godišnji prosjek proizvodnje;
- Na području Makedonije soja se nije uzgajala ni u prošloj godini. Proizvodnja suncokreta bila je rekordna - 30.000 ha odnosno 46.000 t zrna uz prosječan prinos od 1,5 t/ha, što je za 400 kg/ha više od 10-godišnjeg prosjeka (tab 3, graf 7 i 8).

Kod uljane repice ostvarena je u 1989. godini veća proizvodnja za 1.600 ha u odnosu na 1988., ali je u toj godini požeto manje 3.000 ha i proizvedeno manje 3.000 t zrna u odnosu na 10-godišnji period.

Tab. 1.
Table 1.

Proizvodnja uljarica u SAP Vojvodini
Oil seed production in Vojvodina
(1979 - 1988. : 1989.)

Godina Year	Suncokret Sunflower			Soja Soya			Ulj. repica Rape seed		
	Požeto 000/ha Harvested	t/ha	Proizv. 000 t Produced	Požeto 000 ha Harvested	t/ha	Proizv. 000 t Produced	Požeto 000 ha Harvested	t/ha	Proizv. 000 t Produced
1979.	195	2.2	419	24	2.2	54	9	1.9	17
1980.	132	1.7	228	13	2.1	28	4	1.7	7
1981.	132	1.7	221	38	2.0	78	2	1.5	3
1982.	85	1.3	120	65	2.5	169	6	1.7	10
1983.	35	2.0	69	83	1.9	160	8	2.6	22
1984.	39	2.4	94	88	2.0	164	16	2.7	44
1985.	66	2.5	164	69	1.7	116	20	2.2	44
1986.	121	2.6	309	62	2.3	145	17	2.5	44
1987.	155	2.1	324	64	2.4	150	5	2.2	10
1988.	126	2.3	287	67	1.6	107	3	2.5	7
\bar{x}	109	2.1	223	57	2.1	117	9	2.1	21
1989.	125	2.1	269	50	2.3	115	4	2.4	10
Razlika: Difference	+16	-	+46	-7	+0.2	-2	-5	+0.3	-11

Proizvodnja uljarica u SR Hrvatskoj
Oil seed production in Croatia
(1979-1988.: 1989.)

Tab. 2.
Table 2.

Godina Year	Suncokret Sunflower		Soja Soy			Ulj. repica Rape seed			
	Požeto 000/ha Harvested	U/ha	Proizv. 000 t Produced	Požeto 000 ha Harvested	U/ha	Proiz. 000 t Produced	Požeto 000 ha Harvested	U/ha	Proizv. 000 t Produced
1979.	17	2.2	38	3	1.9	6	25	2.5	61
1980.	10	1.9	19	2	1.6	3	17	2.3	40
1981.	20	2.5	50	3	1.8	6	18	2.4	45
1982.	16	1.5	30	6	2.2	13	20	2.0	39
1983.	8	2.2	18	11	2.2	24	18	2.5	46
1984.	7	2.5	18	15	2.4	37	18	2.3	42
1985.	10	2.5	26	16	2.3	38	18	2.2	40
1986.	21	2.6	55	18	2.7	48	20	2.7	55
1987.	29	2.5	73	22	2.4	54	22	2.6	57
1988.	22	2.3	51	24	2.0	48	15	2.6	38
\bar{x}	16	2.3	38	12	2.1	28	19	2.4	46
1989.	18	2.6	47	23	2.7	64	16	2.0	34
Razlika Difference	+2	+0.3	+9	+11	+0.6	+36	-3	-0.4	-12

Tab. 3.
Table 3.

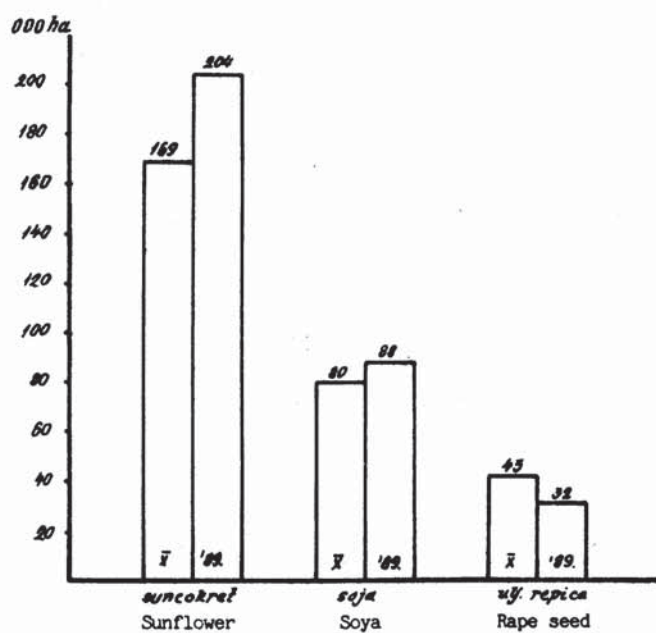
Proizvodnja uljarica u SR Makedoniji
Oil seed production in Macedonia
(1979-1988.: 1989.)

Godina Year	Suncokret Sunflower		Soja Soya		Ulj. repica Rape seed	
	Požeto 000/ha Harvested	t/ha	Proizv. 000 t Produced	Požeto 000 ha Harvested	t/ha	Proizv. 000 t Produced
1979.	21	1,2	25	1	2,0	2
1980.	20	1,1	23	2	2,3	5
1981.	22	1,1	25	4	1,1	4
1982.	21	1,2	24	7	1,8	13
1983.	18	1,3	25	8	1,6	12
1984.	20	1,0	18	9	1,3	13
1985.	21	1,0	20	8	1,6	12
1986.	27	1,6	41	4	0,9	4
1987.	31	1,0	33	3	0,9	0,3
1988.	28	0,8	21	0,4	1,3	0,5
\bar{x}	23	1,1	25	5	1,5	6
1989.	30	1,5	46	2	1,6	3
Razlika Difference	+7	+0,4	+21	-3	+0,1	-3

Nema proizvodnje soje
No soya production

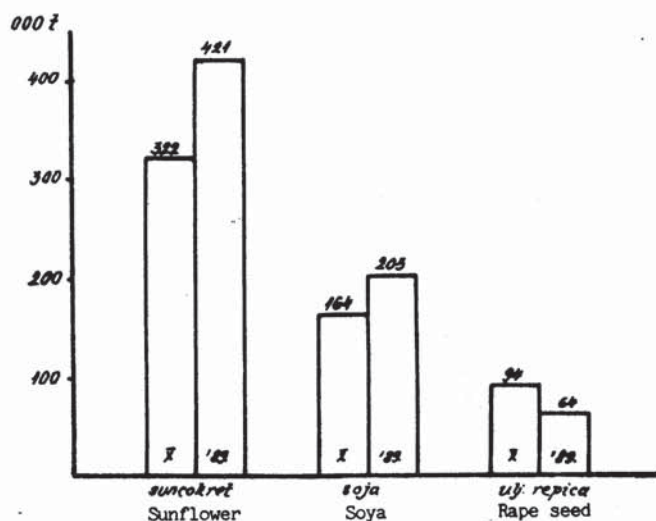
Fraf.1
Figure 1

Kretanje površina uljarica u SFRJ (1979-1988. : 1989.)
Trends on the areas under oil seeds in SFR of Yugoslavia
(1979-1988 to 1989)

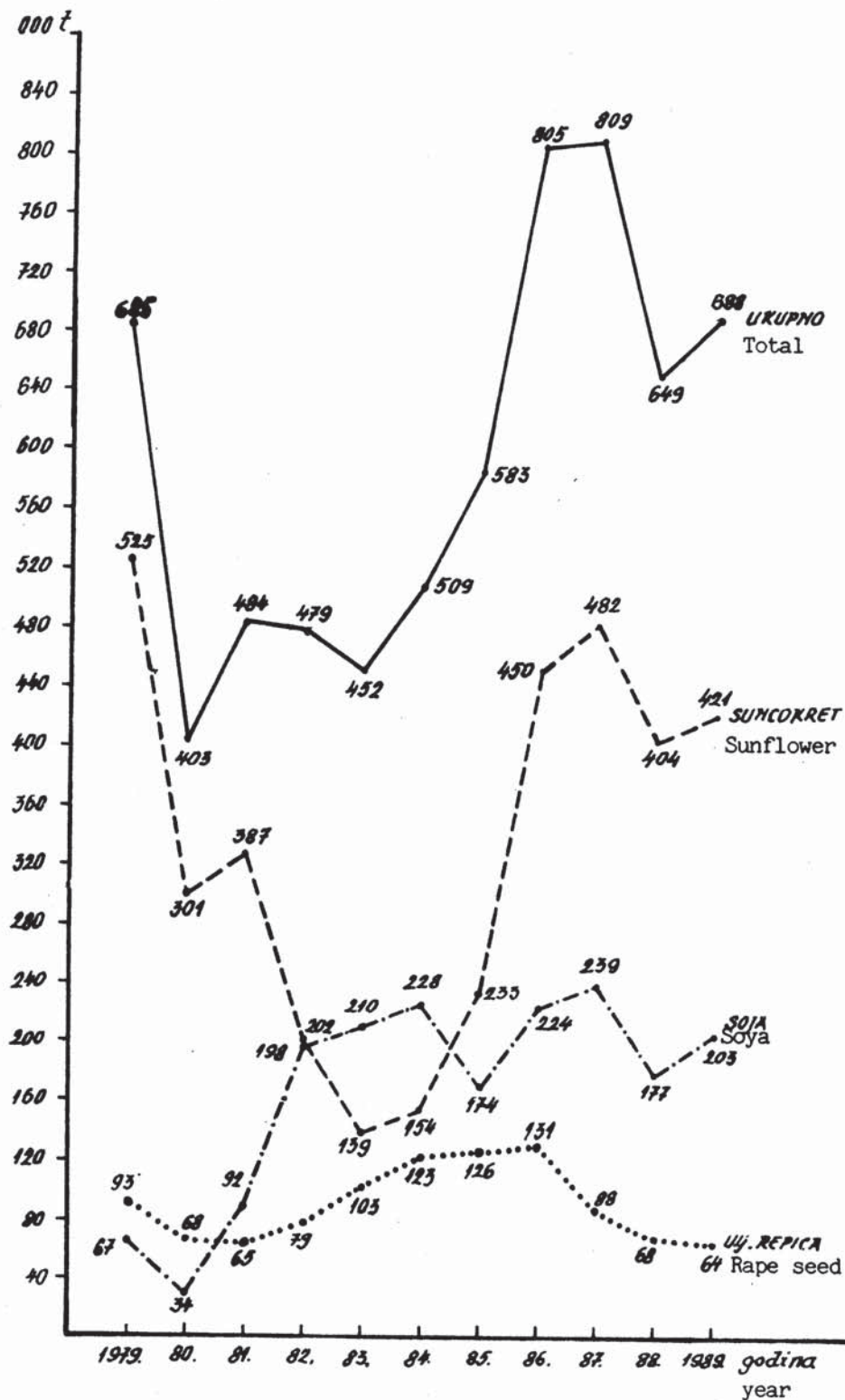
Fraf.2
Figure 2

Kretanje proizvodnje uljarica u SFRJ (1979-1988. : 1989.)
Trends on the oil seeds production in Yugoslavia
(1979-1988 to 1989)

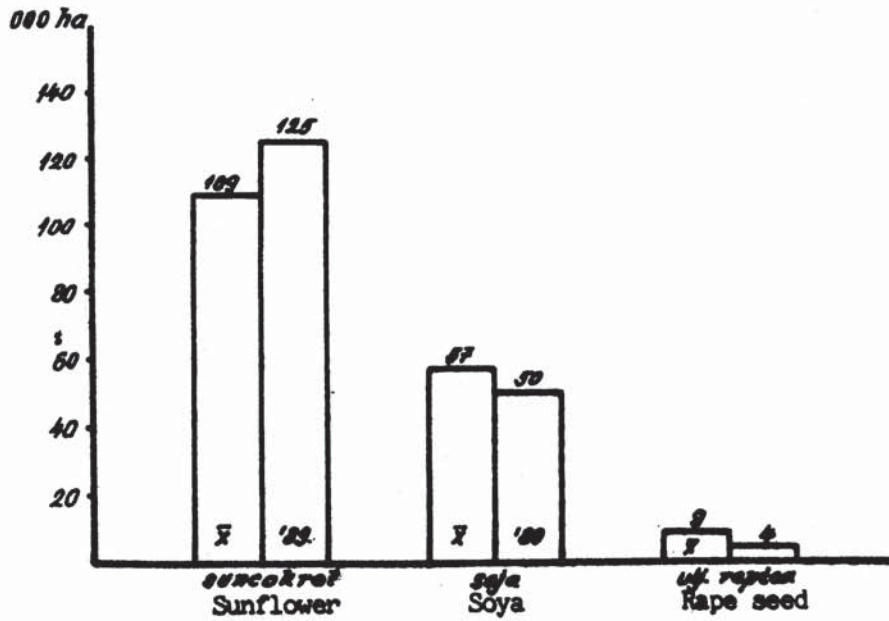
Fraf.2a
Figure 2a

Kretanje proizvodnje uljarica u SFRJ (1979-1988. : 1989.)
Trends in the oil seeds production in Yugoslavia
(1979-1988 to 1989)

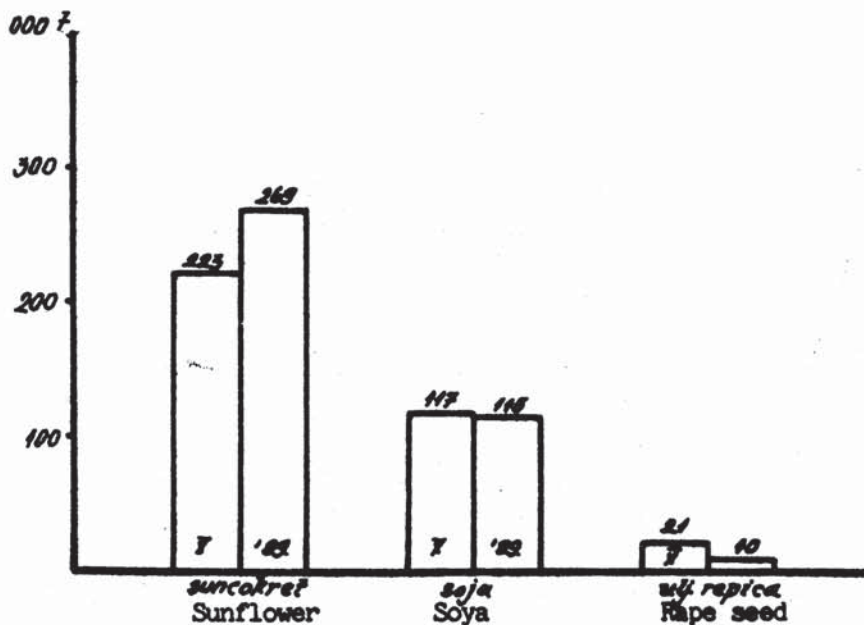
Fraf.3
Figure 3

Kretanje površina uljarica u SAP Vojvodini (1979-1988. : 1989.)
Trends on the areas under oil seeds in Vojvodina
(1979-1988 to 1989)

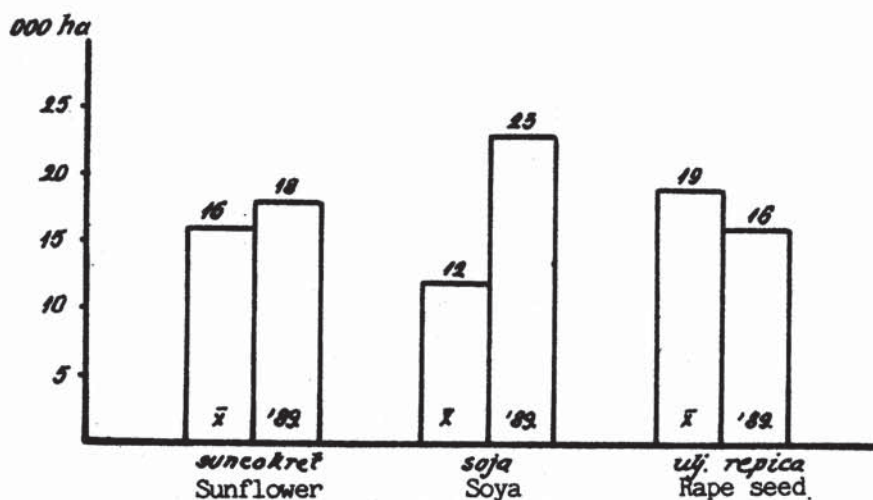
Fraf.4
Figure 4

Kretanje proizvodnje uljarica u SAP Vojvodini (1979-1988. : 1989.)
Trends on the oil seeds production in Vojvodina
(1979-1988 to 1989)

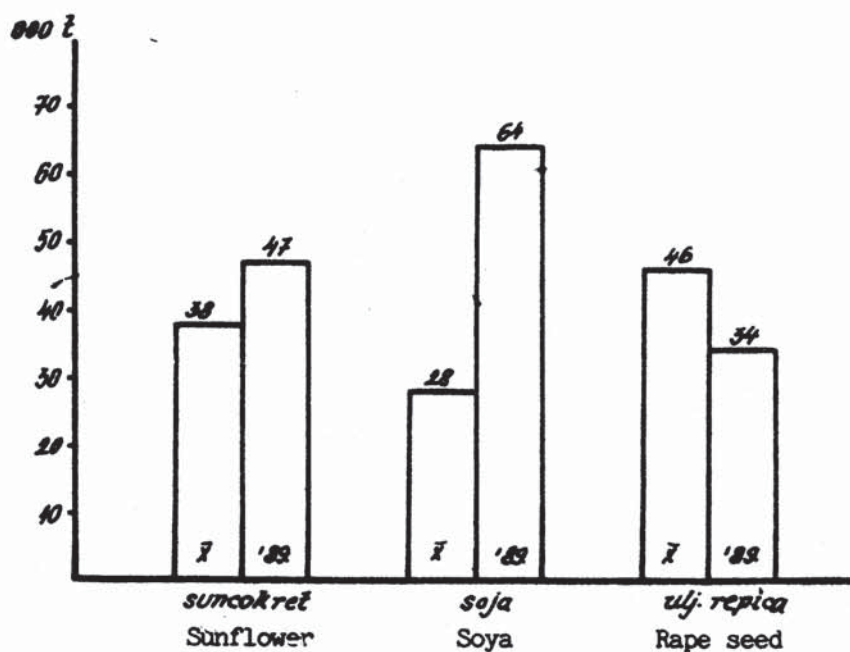
Fraf.5
Figure 5

Kretanje površina uljarica u SR Hrvatskoj (1979-1988. : 1989.)
Trends on the areas under oil seeds in Croatia
(1979-1988 to 1989)

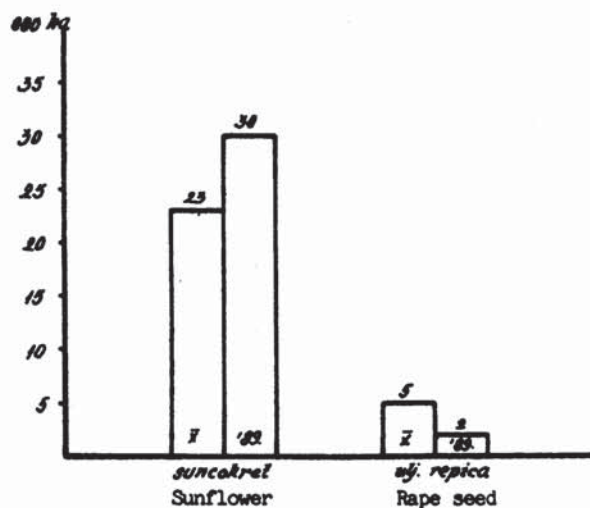
Fraf.6
Figure 6

Kretanje proizvodnje uljarica u SR Hrvatskoj (1979-1988. : 1989.)
Trends on the oil seeds production in Croatia
(1979-1988 to 1989)

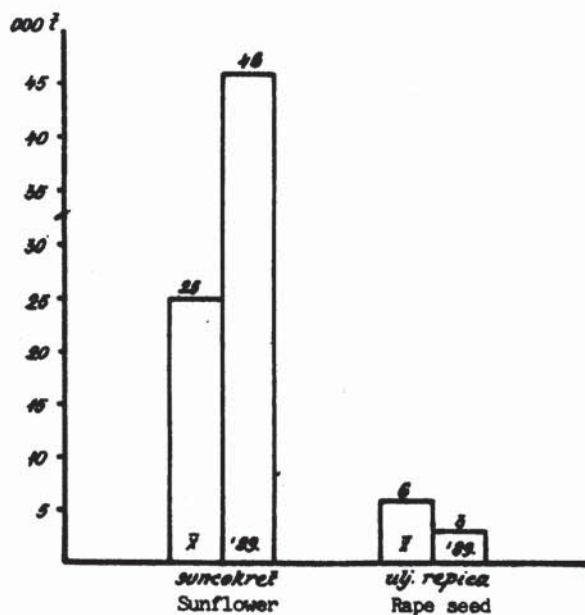
Fraf.7
Figure 7

Kretanje površina uljarica u SR Makedoniji (1979-1988. : 1989.)
Trends on the areas under oil seeds in Macedonia
(1979-1988 to 1989)

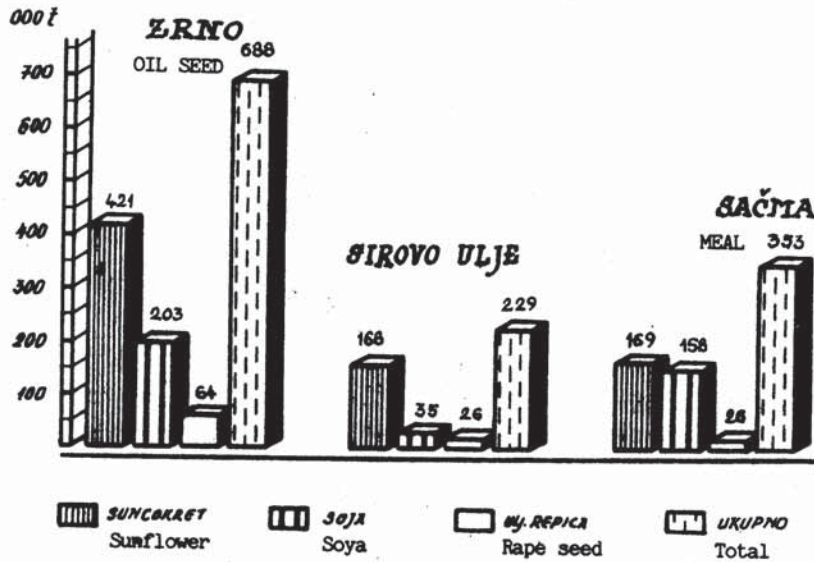
Fraf.8
Figure 8

Kretanje proizvodnje uljarica u SR Makedoniji (1979-1988. : 1989.)
Trends on the oil seeds production in Macedonia
(1979-1988 to 1989)

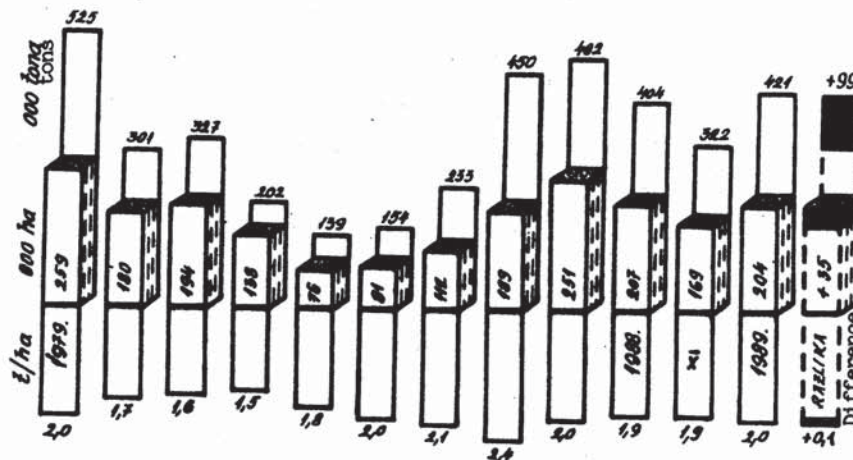
Fraf.9
Figure 9

Proizvodnja zrna, sirovog ulja i sačme u SFRJ iz domaćih sirovina
Production of oil seeds, crude oil and meal in SFRY from domestic raw materials

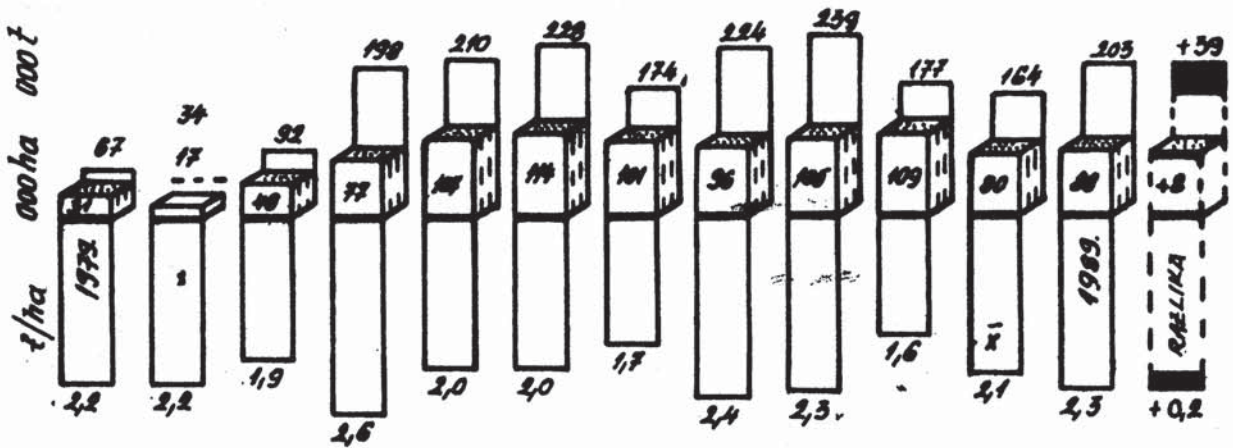
Fraf.10
Figure 10

Proizvodnja suncokreta u SFRJ (1979-1988. : 1989.)
Production of sunflower in SFRY
(1979-1988 to 1989)

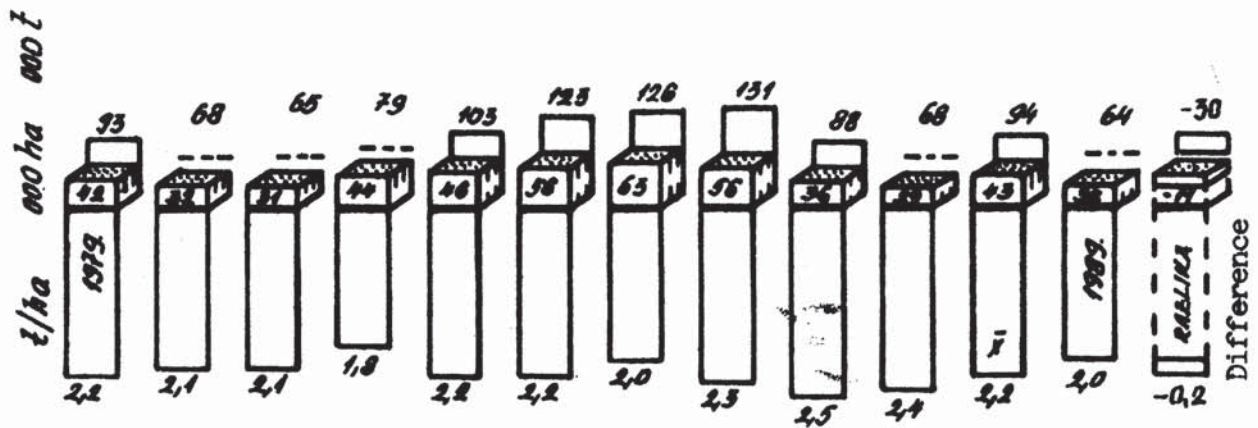
Fraf.11
Figure 11

Proizvodnja soje u SFRJ (1979-1988. : 1989.)
Production of soya in SFRY (1979-1988 to 1989)

Fraf.12
Figure 12

Proizvodnja uljane repice u SFRJ (1979-1988. : 1989.)
Production of rape seed in SFRY
(1979-1988 to 1989)

ZAKLJUČAK

Proizvodnja uljarskih sirovina u SFRJ bila je u 1989. godini veća za 108.000 tona u odnosu na 10-godišnji period, ali značajno manja (za 15 %) u odnosu na rekordnu 1987. godinu.

Iako su kod sve tri kulture ostvareni prinosi na 10-godišnjem nivou, i ovogodišnju proizvodnju karakterizira daljnji pad površina svih triju uljarica. Razlozi su prvenstveno ekonomske prirode, plod neodgovarajuće agrarne politike.

SUMMARY

The Yugoslav production of the oil raw materials in 1989 was 108.000 t bigger in comparison with the 10-year period, but it was significantly smaller (15 %) in comparison with the record year 1987.

This year production is characterized by the further fall of the area of all the three oil plants although the production level of all the three crops has been that of the 10-year period.

The reasons are primarily of the economic nature, the results of inadequate agrarian policy.

LITERATURA

1. Mustapić Z., Kunšten B.: Kretanje proizvodnje uljarica. Savjetovanje o unapređnju uljarstva, Mlini, 1989.
2. Statistički godišnjak, 1988.

Adresa autora - Author's address:

Dr. Zvonko Mustapić
Fakultet poljoprivrednih znanosti,
Šimunska 25, 41000 Zagreb
Mr. Branko Kunšten
Složeno poduzeće „Zvijezda“,
M. Pijade 2, 41000 Zagreb